ВЧИТЕЛЬКА

(Поема)

I

Забута станція і школа,
в снігу тини, в снігу село,
таке завіяне і голе,
неначе мертвого чоло.

Тополі шум і хмари сині,
а там, де церква в самоті,
з вікна холодного Галині
лиш видно галки на хресті,

та промайнуть рипливі сани,
перегукнеться дітвора,
і знов пливе життя мара,
одноманітна і туманна,
і знов, де церква в самоті,
журливі галки на хресті.

А вдалині майданів гули
і вежі, й димарі до хмар,
там люди йдуть, як на пожар.
Галина місто вже забула.

Сидить над зшитками і мляво
дитячі виправля слова,
мов після тифу, кучерява
її поникла голова.

Кімната темна і маленька,
убогі стіни, мов на сміх,

і над столом портрет Шевченка
в вінку із квітів польових.

Вночі бажань безумні зграї,
у вікна тьми незламна гать...
Тут про електрику не знають
та і не скоро будуть знать.

А десь гуде, шумить, юрбує...
Галина й зараз ніби чує
і крок, і дзвін, і сміх, і спів
в янтарнім морі ліхтарів...

Вона ім'я чиєсь шепоче,
і наче видно їй у сні
там у юрбі самотні очі,
в них золоті зіниць огні.

І в тих очах бажань без краю,
і в тих очах туман і муть...
Вони усе чогось шукають,
вони усе на когось ждуть...

Далекі дні, веселі друзі,
огонь полемік і образ...
Його на вечорі у "Плузі" 1
Галина бачила не раз.

Вона усе чогось хотіла,
але сказати не могла
і познайомитись не сміла...
А потім сніг, туман села,

сельбуд і церква, діти, клас,
у вечори тихенька школа...
І от прийшов буденний час,
як темний гай в снігу навколо...
О, де ви, шумні береги?
Лиш сум і злидні навкруги.

І хмарна даль, і хмарні люди...
А ніч у зорях догорить,
Галину стомлену розбудить
веселий гомін дітвори.

Життя, життя! Чого ти варте?
У тьмі минають день за днем,
мов білі літери на парті,
чиїмсь нашкрябані ножем.

Галина йшла служить добру,
а дні важкі, мов хмарна вовна,
вона і любить дітвору,
та ця любов така неповна!

Над білим маревом бумажки
її голівка золота.
Якби ви знали, як це важко
писать поетові листа!

Лист

Поете мій, Володю мрійний!
Ні, я не марю, я не сплю.
Писати хочу офіційно,
а починається на "лю".
У вікна хмар смутні овали.

Вже вечір. Світяться огні.
Згадайте "Плуг", де ви читали
свої поезії сумні.

Ту залю світлу та високу,
у вікна ніч в огнях руду
й сковородинку2 чорнооку
завжди у першому ряду.

Дівчину ту Галина звали
(тремтять і серце, і рука...),
вона записки вам писала,
а ви не знали, хто така.

Давно-давно... Куди іду я?..
Це ж батьківщина вам, Донбас.
Тепер я тут учителюю
і часто думаю про вас.

Як швидко дні міські промчали!
Село у сум... Та це пусте.
Якби мені ви написали,
моє ви сонце золоте!

В нас є сельбуд (портрети, лави,
маленька сцена...). Дні — як рік.
Бувають іноді вистави
(ламають двері, тісно, крик)...

На все тут час і певні межі,
усіх мов снігом замело.
Нема ні гриму, ні одежі...
Самі ж ви знаєте... село...
Таке сумне і безнадійне!

А може, ні? Скажіть, молю!
Писати хочу офіційно,
а все кінчається на "лю".

Я безпорадна, мов дитина,
я і люблю, й боюся вас.
Село "Занесене", Галина,
"Забута" станція, Донбас.

Відповідь

Неначе тут... Низенькі хати...
Сніги, сніги... печаль і тьма..
Я хочу радості вам дати,
а в мене радості й нема.

Роздерте серце України,
там, у минулому... бої...
Я пам'ятаю вас, Галино,
як і поезії свої.

Як страшно жить у самоті
такій, як ви, сумній дитині!..
Я пам'ятаю ночі сині
і ваші очі золоті.

Згадайте дні, думки, як зорі,
тоді так весело було!
Слова наївні і бадьорі
і ваші мрії про село...

Є хмарні душі, ті завжди
повиті смутком і журбою.
Вони ідуть в житті, як дим,

як тихий човен за водою.
Неначе осінь їхня путь,
журба, журба кругом без краю.
Печально люблять і живуть
і у печалі умирають.

Є душі зоряні, вони
ясні шляхи в житті прослали,
їх не лякає злиднів жало,
ні царство смутку й тишини.

Ці люблять радісно й живуть,
де б не були, як вільні люди.
Коли ж обірветься їх путь,
ідуть з усмішкою в нікуди.

Ви хмарна дівчина. Про себе
я вже мовчу. І я сумний.
А треба буть таким, як небо,
як огнеокий буревій.

Я вам пишу і не востаннє.
І тут і там,і тут і там
світи встають, кипить змагання.
Невже ж про себе думать нам?!

Ламає тюрм одвічні стіни
рука напружена раба.
Так будьмо ж зоряні, Галино,
як наша зоряна доба!

Нехай навколо чорні зграї
багнети точать... Це пусте!
Ще буде радісно, я знаю.

Ваш Володимир Вапліте3.
Як і завжди, в вікно тополі,
шумить у школі дітвора.
О дні заплакані і голі,
О вечорів сумна пора!

Коли над нами і за нами
чиєсь прокляте помело...
Я так люблю тебе, село,
повите синню і снігами!

А літом пахне лобода,
тремтять зірки на небокраї...
То десь гармонія заграє,
то пісня в полі зарида...

Ти хочеш глянути під вії,
під ними зорі... Ти не сам.
Співають півні, гай чорніє,
І на калині вже роса.

Життя берем мов на бігу ми.
Галина мріє... Тишина.
Лиш десь цвіркун... Вона одна.
Чека на відповідь, і думи

їй не дають ніяк заснуть,
вони, як довга сніжна путь.
Надворі знов якась пороша.
Далеко десь гудуть міста...

І раз приносить листоноша
Галині жданого листа.

В уяві стали очі карі,
вони зоріють і зовуть...

Од них ясніє дивно путь,
неначе струни на гітарі
перебирає ніжний хтось...
І листування почалось.

Сніги заплакали... Весною
уже запахли дерева.
Немов музикою ясною
Галині повна голова.

У вікна синь, тополі, хмари
та вітряки у далині.
І стали дні, немов пісні,
як перший шум од крил Ікара.

Галина в щасті, наче в зливі,
її слова ясні, дзвінкі.
Якби усі були щасливі
золотоокі вчительки!

Уже нема у школі тиші,
в сельбуді вистави частіші.
Прийшла нова якась пора,
і краще вчиться дітвора.

Торкну я струни не мінорні,
хай залуна бадьорий спів!
Блистять на сонці парти чорні
й голівки милі школярів.

В роботі час, як сонце, лине.
Весна, приходь! Та швидше, гей!
І заставляє вчить дітей
"його" поезії Галина.
Усе цвіте, куди не гляне,
усе захоплює її.
І усміхаються селяни
в поважні бороди свої.

І у сільраді й скрізь казали
(цвіти, хвилин веселий крок!..):
— Якби побільше місто слало
до нас таких учительок!

Цілує вітер юні щоки,
бруньки розкрили дерева.
Іде по вулицях весна,
як комсомолка синьоока.

А час летить усе скоріше...
Галина більше не сумна
й листів закоханих не пише
до Володимира вона.

їй ясно стало, що кохання
не для поета, як для всіх.
І затуманили востаннє
зіниці сльози. Так. Вона,

як і поет. І їй не треба
інтимних хвиль, коли все небо
в крові повстань, і дні — війна...
На те і вчителька вона.

Останній лист

Здорові будьте, Володимир!
(Сюди до рими: "Воле, дим ер"...)
Тепер я знаю, що робить,
щоб стать, як сонце, як блакить.
Сумніви згинули важкі,
відчула я, що у новому
ті душі зоряні, які
мене так ваблять і чарують.

Бо знаю вже, куди іду я
у днів потоці огняному.
А сум і розпач — це утома.
І винні в цім не наші дні,

а наші нервиі Мій поете,
нехай побила я штиблети,
нехай я боса і в кімнаті
тортурний холод, — злидні кляті

ми переборем, проженем,
з землі ми зробимо Едем.
Хай буде кожний як титан!
Нам треба сили, сили, сили!

Мене селяни полюбили,
і полюбила я селян.
Нехай я вийшла із міщан,
але на них іду війною!

Не одспівали сурми бою,
я не спізнилась... Навпаки,

мені так раді бідаки.
Бо слово зле "інтелігент", —

тепер на дні нові патент.
Ми йдемо до юного, нового!
І можуть бути в тумані
лиш ті, що в радісному дні
не бачать світлого нічого
й розводять паніку між нас
у цей відповідальний час.
Ми йдем, ми дійдем до мети.

Це так, як двічі два — чотири.
Хай будуть всі залізні, щирі,
як ваші вірші і листи!
Живуть хай сила і краса!

Нема шляхів людині-звірю!
Я в наші дні залізно вірю
і їм молюсь... А гній і леп
нам допоможе змити неп.

Я чула, ви нещодавно
хотіли вбить себе... Вино,
жінки й нечулі цьому винні
та ті, що в латаній свитині

старцюють в місті... Це біда.
Але все пройде, як вода.
Я чула скрізь: і тут, і там,
як люблять вас, як вірять вам.

Нехай же розпачу у вас
не буде! Так говорить клас.

А ви є син його, Володю,
ви ж двадцять літ росли в заводі!

Ах, не писать це вам мені!
Та хай почують "ближні й дальні",
яка страшна відповідальність
поетом буть у наші дні!
1928—1929